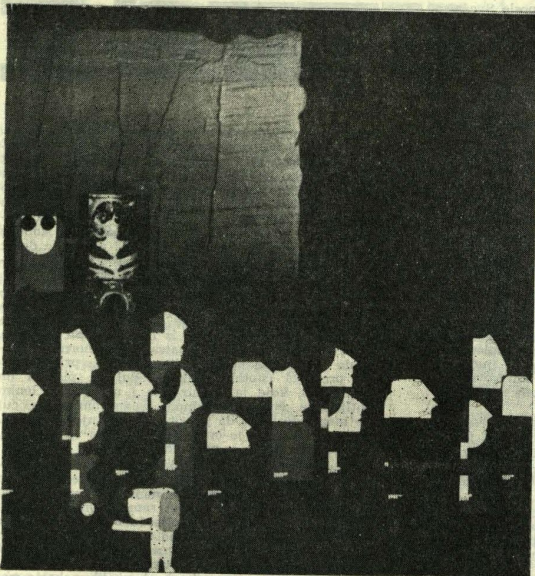

MALA KRONIKA režiser v. mimica, gl. crtač a. marks

malija bečković

ova glava

Ova glava ova tuda glava ova bolnica
Ovo ostrvo ova nezavisna država
U kojoj leže gradovi mirni kao na mapama
Sa svojim gradilištima i različitim telefonima
Svojim radio i drugim stanicama
Ova glava u kojoj čamim ja i glava jednog sužnja
Ova glava sa dušom kao trg sa svojim belim golubom
Ova rana izneta iz utrobe majke
Odmotana kao sunce vraćeno iz izgnanstva
Ova tamnica iz više tona izlazim
Kroz čije hodnike koračam prema svetu
Ova glava na dnu svemira sa svojim skandalima
Ova glava u oblacima kroz koju šume
Neka tajna lišća poput telegrafa
Ova neograničena glava sa svojom maštom i umornim svetlima
Klonula u svom srcu kleknula u svojoj duši
Puna avionskih krila otvorenih ptica puna globusa
Ova raskrsnica kao razbacani papiri u razduhu
Ova glavu u čijem potiljku kuca jedna biljka
Koja će je vezati za zemlju kao minu
Ova glava sve više tone u zemlju
Polako polako kao sneg kad splasnjava
Ova glava sve dublje u zemlji strmoglavljena kao visak
Puna kao časovničarska radnja ova glava
Čije su misli slične tegovima
Pružena u svojim prostranstvima kao u bunilu
Pretrpanu svemirom
Svemirom što liči na osmeh ludaka
Vidim ovu bišu glavu
Šta radi ispod zemlje šta sluša ispod snega
Vidim tajnu koju je ponela sa sobom
Blješti u podzemlju kao životinja
Vidim ovu kosu zardalu u tami
Vidim ove uši kao polupane kompose
Te uši što su nekad po mrazu dežurala u kosmosu
Vidim kao dva čadava plamena kao dva mrtva lista u mraku
Vidim ovog vođu podsvensnih pobuna vidim kao praznu pticu
Ova usta vidim kao razvaljenu ogradu
Ove reči vidim zamenjene peskom
Ovu glavu vidim sa svačim ravnopravnu
Ovu stenu koja je letela kroz vazduh
I kroz život kao niz litiču vidim na kraju puta
Moja duša slična jedru u tihom okeanu
Vidim nema ove glave ni njenih različitih poza
Vidim ništa manje vazduha ništa više mesta posle nje
Vidim svoju dušu u bolnici niko je ne obilazi
Svoju dušu u epruveti
Vidim ovu glavu i glave mojih prijatelja
Kako ih zamišljene osovine pretvaraju u brašno
Brašno koje dišu buduće generacije
Sramotno kao što je disala i ova glava
Vidim ovu glavu koja nije pripadala meni
Kako dižu ruke da pitaju svoje učitelje
Nema ove glave njen propeler se ne okreće
Vidim je porušenu daleko od onih koje je volela
Konačno vidim decu u budućim vekovima
Kako dižu ruke da pitaju svoje učitelje
Kome je smetala ova glava
Ova glava pesnika Matije Bečkovića
Koja će tada ležati u mastiljovoj zemlji
Kao demontirana bomba

iz sveske H R O N O G R A F A

miroslav egerić

TITO GOVORI O UMETNOSTI

...eto, večeras, dok zrne kristali ove surove zime, i dok slušamo vesti o broju smrznutih u Italiji, Francuskoj i Americi, jedan poznati stameni glas doneo je u svojim rečima tu revalorizaciju ljudskih vrednosti o kojoj neumorno govori oslobođajuća Marksova misao. Cinjenica da je ta revalorizacija došla ne iz pera uterjenika, filozofa umetnosti, teoretičara, već iz usta državnika, čoveka prakse, umetnika akcije, samo još dublje podcrtava potrebu da te reči ne budu samo oznaka jednog stanja stvari u našoj književnoj i umetničkoj republici. Njima počinje još jedan kolus u savladavanju, objektiviranju na svetlosti svesti, basnoslovne složenosti istorijskog i umetničkog procesa, čitavog onog spleta okolnosti koji je u našim današnjim uslovima doveo do fiktivnih kontraverza, recidivnih sporova, do sivila i neizvesnosti u našem duhovnom i umetničkom razviku. Prostim, granitnim rečima, bez suptilizacija koje vode u nerešive jednačine, govori Tito radnicima i omladini o umetnosti koja je prastala da bude njihova, koja je postala svojijom jednog tankog sloja mandarina i filistara, diletanata i snobova, i u njegovim rečima ti ljudi nalaze svojevrsnu umetnost govora, apelovanja na neposredno i pulsirajuće, strahu prožetu logiku koja ima da razreši sve one čvorove umišljenih protivnosti kojima je današnji umetnički razvika odveo. Jednostavnošću koja izvirne iz prakse, iz nedeljivog jedinstva života koji zahvata nemirna, prisutna misao, govori Tito o trošenju narodnog novca, o intelektualizmu koji se, istrgnut iz jezgra današnjeg života, vrti u krugu samodopadne emfaze, i još dok te reči nisu zamislale uljem štamarskih strojeva, kraj radio-naravnog narastaju pitanja, negde i panikerska psihozna: da li one znače fazu dirigovane umetnosti u narednom periodu, da li se u utilitarno-političku misao (jer govori političar iza čijih reči redovno sledi čin) nanovo uznosi nad slobodom stvaranja kao njen tajni i moguć regulativ!

Oni koji tako misle boluju ipak od neke vrste kratkog pamćenja: Tito je prvi ustao protiv jednoobraznosti misli, protiv stvaranja uniforme u svetskom radničkom pokretu, i zar je potrebno u tako patetičnoj formi ponavljati to danas onima koji stranjuju od vala „odražavalacke“, ilustrativne, praktično-propagandne umetnosti? Od proletkulta i „inženjera duša“ deli nas politika sopstvenih ideja, o specifičnom hodu u socijalizam, od unisone pevanje u slavu jednog stanja stvarnosti u umetnosti deli nas iskustvo difuznih, difuzno ostvarenih pravači i stilova, slobode izraza, od idealističkog Pavlovičeve teorije odraza stvarnosti umetnošću dele nas rezultati plodnog rada antiognostike teorijske misli o umetnosti i njenom socijalnom i humanističkom smislu. Otuda kad Tito govori o vraćanju stvarnosti njegova misao nužno podrazumeva ostvarene tokove i rezultate, ona nikako i nigde, nije viza za duhovno polutanstvo, stvaranje misaonih derivata i osrednjosti koje su od formule „bektstvo od života“ stvorile sopstveni mali intelektualni kapital i bedem „za večnost“. U tome svetlu videna, kao borba za kvalitet, u svetlosti one njegovevske „biće bolja koja ne potone“, Titova misao može da bude samo intenzifikacija stvaralačkog procesa, signal za brižljive dijalektičke relativizacije pojnova iz stvaralačke prakse, nikako uzvirovka, ravan metar demokratskog predstavnštva u književnosti i umetnosti, kako tu misao primaju privatni despoti i recidivisti. Ona zato nije vraćanje prošlog stvarnosti nego, nužno, put ka sintezi, ka osvajanju novih predela putem svesti obogaćene onim što je saznanje jednoga iskustva i slutnja, antičkim danima, plaši me crnina jednog stabla u Osoju, Čairima, Ratajima, razmiču me proleće vode ispod streje i jedan viđeni-neviđeni lik (moj otac, kad je umro, nije ostavio ni jednu jedinu fotografiju, imao sam tada dve godinje!) smešno me zove da me okupa u čorbi od plavog kamena, i posle toga, ne treba više do jednog tihi pucanj, zasek u tišini, pa da mozgom prožuri, retroaktivno, čitav galop slika koje prisvajaju taj pucanj kao svoju posledicu, muko lajanje u noći doziva čitavu šumu pokopanih namirnih glavova, a šum neke haljine nad glavom pretvara ledenu zimsku noć u rajsku slatkoću i milinu. I tako, iz noći u noć, iz dana u dan, sa mojom, tajni plamen, sam.

stava, melanholija jesenjeg doba i straha pred složenostu sveta koje obuzima, manje ili više, svakog pojedinca što spava na atomskom lagunu, zračni elementi razuma koji je bio potisnut u nizine preznih, donjosprtnih vrednosti u „hijerarhiji“ doživljaja umetničkih dela.

Sećas se, ljudi su plakali na izvođenju Otkrića Dobrice Čosića, gutali suze na čitalačkim sedeljicama, govorili Davičovu Srbiju u tišini trećerazrednih vagona JDŽ, i to je više nego sigurno (kakvo otkrivanje Amerike posle tolikih otkrića!) ne zato što su ta dva književnika pronašli nešto što su ta dva ljudi sa zaslugama iz Revolucije nego zato što ih neki dublji motivi, potresnija ekspanzija tih dela, emotivni udari i ekstatična satrepanja, učešće u radu njihove imaginacije navodi na ove, za intelektualističku elitu, patetične izraze stanja. Ne valorizujem stvari, nikako ne tvrdim da tihi, hladni odaj stegnuta jeza koju izazivaju dela stroge misaone gradnje čine niže vrednosti u stepenastom primanju, kovibraciji prema umetničkom delu. Ali, prevaga, čak bi se reklo, strahovlada jedne vrste, jednog smera, među delima današnje umetnosti i to onih koja su zamenila „knjiška desperato“ paradiranje uvezenih pesimizma, izazovne ženjalnosti romantičnog tipa, treba i mora, i nužno je tako, da izazove pobunu „mladih tirana“ i da vrati autentičnost, izvornost rečima: emocija, pesma, intelekt, služba narodu, stvarnost, patnja, disanje, život.

— O —

Ispisujem ovo pismo u čitavoj njegovoj dužini u dnevniku, strahujući intinno da se i moj nekadašnji prijatelj nije oteo među bukvalistima i zaboravio da je ukupna Titova akcija i negacija pojma ars staliniana.

23. I 1963. veče

KULTURA SNA

Ako ovaj zbornik asocijacija i disocijacija, dokumenata, fragmenata, autopsija, „onoga što polazi od mene, što dolazi do mene i što je u meni, mnome preobraženo“, (M. Ristić) ima ambiciju stvoriti, nezabornog ogledala, neoblaženo, ono more, ili glas koji se javio jednom u Radničkoj ulici, ne, u snu o Radničkoj ulici kojom je tekla reka svetla, a ulice se naginjele da svetlosti lakše klizi. Hans Kastorpp rođak, u mnogim opservacijama nedosežni Sveta Lučki, ispisao je jednom nekoliko rečenica otvoreno o sanjalnicima, pod istom imenom naslovom u kojima su pojačano preciznošću među ostalim pojmovima i slikama ostale da žive dve reči: kultura sna. Ako postoji kultura kao šav na „dobro skrojenom sakou“ koji se kreće u ulicama, koji pronoši njima svoju prazninu, ako postoji kultura pomoću koje „vode ljubav“ već klasični Raskićevi, „kaspeski momci, kapljari čate“, kultura maženja i snalaženja, tepanja, zle invencije, kultura povijanja kičme (da se ne pozledi za drugu i dalja sagibanja) kultura stinosposni veničke reklame, diskretnog lomljenja vrata svom bližnjem po novom „modernom“ načinu, u mutvacu, i po svim propisima hrišćanstva, ako postoji kultura salonske rečitosti, zletnih reči iz zlatnih zuba, kultura varenja ribe kulturno trgovaca koji su „do kraja“ upili marksizam, kultura zlatne groznice i nesnanice, zašto ne bi postojala i organizovana, usmerena, planska kultura sna, osobena nega jednog dinamičkog vida ljudske ličnosti i njegov života.

Ej, kad pomislim na vrhove na koje nikada neće stići, u ovoj noći koja ne prestaje da plaši sablastima, tihim micanjem uznemirenih bića; vidim ribe sa krilima, gamizanje kentaura, koji se pretvara u ružu na nečijoj stražnjici, smolaste leptire koji padaju sa mrtvih grana sećajskih šljiva i, kao u ranim detaćkim danima, plaši me crnina jednog stabla u Osoju, Čairima, Ratajima, razmiču me proleće vode ispod streje i jedan viđeni-neviđeni lik (moj otac, kad je umro, nije ostavio ni jednu jedinu fotografiju, imao sam tada dve godinje!) smešno me zove da me okupa u čorbi od plavog kamena, i posle toga, ne treba više do jednog tihi pucanj, zasek u tišini, pa da mozgom prožuri, retroaktivno, čitav galop slika koje prisvajaju taj pucanj kao svoju posledicu, muko lajanje u noći doziva čitavu šumu pokopanih namirnih glavova, a šum neke haljine nad glavom pretvara ledenu zimsku noć u rajsku slatkoću i milinu. I tako, iz noći u noć, iz dana u dan, sa mojom, tajni plamen, sam.

Kad bi posredstvom te, nepostojeće, kulture sna svi snovi došli u slike i knjige, u izraz, jedna pralja bi, možda bila bogatija od mnogih Balzakovih bankara, a po količini duha jedan obučar stajao bi iznad godišnje proizvodnje humora u Francuskoj narodnoj skupštini.

Kultura sna, van spora, ne bi sve trgovce pretvorila u pesnike, ali je sigurno da bi sa njom manji broj pesnika odlazio u trgovce.

24. I 1963. g.
(odlomci dnevnika)